

آشنایی با قوانین و مقررات اموال دولتی

آیین‌نامه اموال دولتی

تصویب کننده: هیات دولت

تاریخ تصویب: مورخ ۱۳۷۳/۷/۱۱

مصوبه شماره ۱۰۴۳۴/ت/۲۱۲ هـ مورخ ۱۳۷۳/۷/۱۱ آیین‌نامه اموال دولتی به استناد ماده (۱۳۲) قانون محاسبات عمومی کشور

فصل اول - تعاریف

ماده ۱

منظور از «قانون» در این آیین‌نامه قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶ می‌باشد.

ماده ۲

«اموال دولت»: اموالی است که توسط وزارتخانه‌ها، مؤسسات و یا شرکتهای دولتی که صددرصد سهام آنها متعلق به دولت است خریداری می‌شود یا به هر طریق قانونی دیگر به تملک دولت درآمده یا درمی‌آیند. تبصره - تعاریف اموال منقول و غیرمنقول این آیین‌نامه تابع تعاریف به عمل آمده در قانون مدنی می‌باشد.

ماده ۳

منظور از «اموال امانی» در این آیین‌نامه، اموال منقولی است که از طرف وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی براساس ماده (۱۱۰) قانون برابر مقررات و بطورموقت در اختیار سایر وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکتهای دولتی و نیز مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی قرار گرفته یا می‌گیرند، همچنین اموال غیرمنقولی که مطابق ماده (۱۲۰) قانون به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی واگذار می‌شوند.

ماده ۴

اموال منقول موضوع این آیین‌نامه به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- اموال منقول مصرفی: اموالی هستند که بر اثر استفاده، به صورت جزئی یا کلی از بین می‌روند.
 - ۲- اموال منقول غیرمصرفی: اموالی هستند که بدون تغییر محسوس و از دست دادن مشخصات اصلی بتوان به طور مکرر آنها را مورد استفاده قرار داد.
 - ۳- اموال درحکم مصرفی: اموالی هستند که در ظاهر با اموال غیرمصرفی مشابهت دارند، اما به لحاظ طبیعت و ماهیت یا ارزش کم، تنظیم حساب برای آنها به صورت حساب اموال غیرمصرفی ضرورت ندارد.
- تبصره - فهرست اموال در حکم مصرفی توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و ظرف یک ماه بعد از تصویب این آیین‌نامه ابلاغ خواهد شد.

ماده ۵

اموال رسیده: اموالی است که تحت ابوابجمعی امین اموال قرار می‌گیرند.

ماده ۶

اموال فرستاده: اموالی است که طبق مقررات این آیین‌نامه به نحوی از ابوابجمعی امین اموال خارج و دستور حذف آنها صادر شده باشد.

فصل دوم - انتقالات

بخش اول - انتقال اموال منقول غیرمصرفی

ماده ۷

شرکتهای دولتی موضوع مواد (۱۰۸) و (۱۰۹) قانون باید در پایان هر سال نسبت به اعمال حساب ارزش اموال منقول شده حسب مورد طبق مفاد قسمت اخیر مواد مذکور اقدام نمایند.

ماده ۸

وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی در اجرای ماده (۱۱۰) قانون می‌توانند با هماهنگی دستگاه انتقال گیرنده شرایط خاصی را به منظور انجام تعمیرات ضروری اموالی که به صورت امانی منتقل می‌شوند و پرداخت هزینه آن و همچنین استفاده مطلوب از آن تعیین نمایند.

ماده ۹

تشخیص مازاد بر نیاز یا اسقاطی بودن مال و نیز احراز عدم نیاز سایر وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی، موضوع ماده (۱۱۲) قانون به عهده بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط می‌باشد.

ماده ۱۰

در صورتی که به تشخیص کمیسیون مرکب از مدیر واحد تدارکاتی، ذی‌حساب یا نماینده او و یک نفر کارشناس در رشته مربوط به انتخاب رئیس دستگاه، به دلیل ارزش کم اموال اسقاطی، موضوع ماده (۱۱۲) قانون، فروش اموال یاد شده به نفع دولت نباشد، اموال مزبور از ابواب جمع‌ی دستگاه مربوط کسر و از دفاتر اموال آنها حذف خواهد شد. اتخاذ تصمیم در مورد اموال مذکور، پس از حذف از دفاتر با رعایت صرفه و صلاح دولت به عهده رئیس دستگاه اجرایی مربوط یا مقام مجاز از طرف او خواهد بود.

بخش دوم - اموال منقول مصرفی و در حکم مصرفی

ماده ۱۱

اموال منقول مصرفی و در حکم مصرفی دولت که در اختیار وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی است، در صورتی که اضافه بر نیاز آنها باشد، با موافقت وزیر یا رئیس مؤسسه دولتی دارنده مال یا مقامهای مجاز از طرف آنها قابل انتقال به سایر وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی خواهد بود.

ماده ۱۲

فروش اموال منقول مصرفی و در حکم مصرفی اضافه بر نیاز وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با رعایت مقررات مربوط به معاملات دولتی و اصلاح ذی‌حساب مربوط مجاز می‌باشد. وجوه حاصل از فروش اموال مذکور باید به حساب درآمد عمومی کشور واریز شود.

بخش سوم - اموال غیرمنقول

ماده ۱۳

حساب اموال غیرمنقول دولتی در اختیار وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی در دفاتر اموال ذی‌حسابی مربوط نگهداری می‌شود. ذی‌حساب مکلف است فهرست اموال مذکور را حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه تهیه و به وزارت امور اقتصادی و دارایی ارسال نموده و در پایان هر سال نیز تغییرات مربوط را گزارش دهد.

ماده ۱۴

وزارت امور اقتصادی و دارایی باید نسبت به تمرکز حساب اموال غیرمنقول دولت که در اختیار وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی می‌باشد اقدامات لازم را به عمل آورد. دستگاه‌های مذکور، مکلفند ضمن نگهداری حساب اموال غیرمنقول در اختیار خود اطلاعات و مدارک مربوط به این اموال را به ترتیبی که وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین می‌کند به وزارت مذکور ارسال نمایند.

تبصره - نحوه نگهداری اسناد مالکیت و محل بایگانی آنها ضمن دستورالعمل موضوع ماده (۱۲۳) قانون توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین خواهد شد.

ماده ۱۵

وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی باید به نصب تابلوی شناسایی مناسب به کلیه اموال غیرمنقول دولتی در اختیار خود به نحوی که مشخص‌کننده تعلق مال به دولت و نام دستگاه مربوط باشد اقدام نمایند (به استثنای اماکن و تأسیساتی که به دلایل امنیتی و به تشخیص وزیر نصب تابلو ممکن نیست).

ماده ۱۶

دستگاه‌های اجرایی مشمول این آیین‌نامه باید به منظور حفظ و حراست اموال غیرمنقول متعلق به دولت که در اختیار آنها می‌باشد و حقوق دولت نسبت به آن اموال اقدامات لازم معمول و عندالاقضاء نسبت به گماردن نگهبان یا حصارکشی، اقدام نمایند.

بخش چهارم - اموال طرح‌های عمرانی

ماده ۱۷

انتقال و واگذاری اموال موضوع ماده (۱۱۳) قانون که برای ادامه عملیات طرح عمرانی از آنها رفع نیاز شده است به سایر دستگاه‌های دولتی، در جریان اجرای طرح با رعایت سایر مقررات مربوط، در موارد زیر مجاز است:

۱- انتقال بلاعوض، فروش و واگذاری اموال منقول غیرمصرفی و نیز انتقال اموال مصرفی و در حکم مصرفی حسب مورد، برابر احکام مواد (۱۰۷)، (۱۰۸)، (۱۱۰) و (۱۱۳) قانون و مقررات این آیین‌نامه.

۲- انتقال بلاعوض، فروش و واگذاری اموال غیرمنقول حسب مورد برابر احکام مواد (۱۱۴)، (۱۱۵)، (۱۱۷) و (۱۲۰) قانون.

تبصره - وجوه حاصل از فروش اموال که ناشی از اعمال حکم ماده (۱۱۵) قانون است باید به حساب درآمد عمومی کشور واریز شود.

ماده ۱۸

اموال غیرمنقول و نیز اموال منقول غیرمصرفی که در اجرای طرح‌های عمرانی با روش امانی توسط دستگاه‌های اجرایی خریداری یا تملک می‌شوند باید پس از خرید یا تملک در حساب اموال طرح مربوط و جدا از حساب سایر اموال منظور شود.

ماده ۱۹

حساب اموالی که از محل اعتبارات عمرانی خریداری می‌شود و مقرر است در اجرای طرحهای عمرانی به پیمانکاران تحویل داده شود و از صورت وضعیت آنان کسر گردد، مادام که در اختیار دستگاه اجرایی می‌باشد توسط دستگاه اجرایی مربوط نگهداری می‌شود.

بخش پنجم - سایر مقررات

ماده ۲۰

انتقال اموال دولتی از ابوابجمعی یک امین اموال به ابوابجمعی امین اموال دیگر در یک وزارتخانه یا مؤسسه دولتی، با صدور فرم انتقال انجام خواهد شد و مراتب جهت انعکاس در دفاتر اموال به واحد ذی‌حسابی مربوط اعلام می‌شود.

ماده ۲۱

خروج مال از وزارتخانه یا مؤسسه دولتی بایستی با رعایت مقررات این آیین‌نامه و مجوز مقامات مجاز دستگاههای ذی‌ربط و با صدور پروانه خروج، شامل مشخصات کامل مال و تعیین واحد گیرنده به امضای امین اموال و رئیس اداره ذی‌ربط انجام شود. پروانه‌های مذکور باید در دفاتری که به همین منظور تهیه شده است، ثبت شود.

ماده ۲۲

فروش اموال منقول غیرمصرفی، مصرفی و در حکم مصرفی اضافه بر نیاز واحدهای خارج از کشور وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی که مورد نیاز سایر واحدهای دولت جمهوری اسلامی ایران نباشد با رعایت مقررات مربوط مجاز خواهد بود. اموال اسقاطی و غیرقابل استفاده واحدهای مذکور با توجه به شرایط و ضوابط حاکم بر هر محل به تشخیص رئیس واحد به فروش می‌رسد و در صورتی که به تشخیص مقام مذکور به دلیل ارزش کم، فروش آن مقرون به صرفه نباشد بایستی از ابوابجمعی و دفاتر حذف و مراتب به ذی‌حسابی مربوط اعلام شود.

ماده ۲۳

چنانچه در اجرای مقررات فصل پنجم قانون، بر اثر نقل و انتقال اموال منقول یا غیرمنقول سرمایه شرکتی دولتی که صددرصد سهام آنها متعلق به دولت است، حسب مورد مانده ارقام دفتری ارزیابی شده یا بهای مورد توافق مجامع عمومی مربوط که کمتر از مبلغ اسمی یک سهم باشد، در کاهش و افزایش سرمایه سالهای بعد شرکتیهای مذکور منظور خواهد شد و در هر صورت ارزش مجموع اموال شرکت که در اجرای مقررات این فصل قیمت‌گذاری شده و بدون دریافت بها منتقل می‌شود، نباید از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه شرکت تجاوز نماید.

ماده ۲۴

کلیه اختیاراتی که در این آیین‌نامه صرفاً به وزرا تفویض شده است در مورد مؤسسات دولتی که زیر نظر هیچ یک از وزارتخانه‌ها نیستند و به طور مستقل اداره می‌شوند به‌عهده بالاترین مقام اجرایی مؤسسات مذکور خواهد بود.

فصل سوم - نظارت

ماده ۲۵

به منظور اعمال نظارت مؤثر بر اموال دولتی و تمرکز حساب آنها، حسن اجرای قوانین و مقررات حاکم بر اموال دولتی، همچنین ایجاد هماهنگی و وحدت رویه در اجرای قوانین و مقررات مذکور، علاوه بر وظایف قانونی مقرر، وظایف زیر نیز به عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود:

الف - ایجاد وحدت و هماهنگی در مورد اجرای قوانین و مقررات حاکم بر اموال دولتی از طریق تهیه و ابلاغ فرمهای اموالی، دستورالعمل نگهداری حساب اموال دولتی و سایر دستورالعملهای لازم، همچنین تدوین ضوابط و مقررات در جهت بهبود رویه‌ها و روشهای نظارت بر اموال دولتی.

ب - تا زمانی که در اجرای بند فوق طبقه‌بندی جدیدی ابلاغ نشده است طبقه‌بندی آیین‌نامه اموال سابق موضوع ماده (۸۱) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۴۹ - به قوت خود باقی است.

ج - راهنمایی و رفع ابهامات و اشکالاتی که برای دستگاههای دولتی در زمینه اجرای قوانین و مقررات مربوط به اموال دولتی به وجود می‌آید.

د - بررسی نیازهای آموزشی در زمینه حسن اجرای قوانین و مقررات حاکم بر اموال دولتی و ابلاغ آن به دستگاهها و همکاری با دستگاههای مذکور در اجرای دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی مربوط، با رعایت ماده (۴۵) قانون استخدام کشوری.

ه - انجام اقدامات لازم در مورد دریافت به موقع صورت حسابهای اموال دولتی و رسیدگی به صورت حسابهای مذکور و ثبت مشخصات کامل آنها در دفاتر مربوط.

و - بررسی و اظهار نظر نسبت به پیشنهادهای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی در مورد نقل و انتقال اموال غیر منقول دولت.

ز - اعزام مأمور به منظور رسیدگی به موجودی و حسابهای اموال و نحوه اجرای مقررات مربوط در مواقع لزوم و همچنین برحسب درخواست واحدهای ذی‌ربط در داخل کشور.

ح - درخواست ارائه اطلاعات و اسناد و مدارک مربوط به اموال منقول دولت. دستگاههای دولتی مکلف به همکاری لازم در این زمینه می‌باشند.

ماده ۲۶

وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی باید ظرف دو سال از تاریخ تصویب این آیین‌نامه به منظور صدور سند رسمی مالکیت به نام دولت جمهوری اسلامی ایران و قید نام وزارتخانه یا مؤسسه دولتی مربوط در آن سند، برای آن دسته از اموال غیرمنقول در اختیار خود که فاقد سند رسمی می‌باشند، اقدام لازم به عمل آورند، علاوه بر تکلیف فوق وظایف زیر نیز به عهده وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی می‌باشد:

الف - نسبت به تغییر نام مالك آن دسته از اموال غیرمنقول که قبلاً اسناد مالکیت آنها به نام وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی صادر شده است و درج سایر موارد براساس این ماده با هماهنگی و همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی اقدام نمایند.

ب - کلیه اسناد مالکیت اموال موضوع این ماده را برابر ماده (۱۲۳) قانون به وزارت امور اقتصادی و دارایی ارسال دارند.

ج - امکانات لازم را به منظور تثبیت و مستندسازی مصوبات هیأت وزیران در مورد اموال غیرمنقول با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی فراهم نمایند.

د - ادارات ثبت اسناد محل همکاریهای لازم را نسبت به امور مربوط و صدور سند مالکیت و تسلیم آن به متقاضی در اسرع وقت به عمل خواهند آورد، در اختیار دارنده مال طبق گواهی صادر شده از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی - اداره کل اموال دولتی - معرفی خواهد شد.

ه - حسب مورد شهرداریها موظفند تسهیلات لازم را جهت تسریع در امور مربوط فراهم آورند.

ماده ۲۷

تصویب تخریب و تغییر کاربری در اموال غیرمنقول متعلق به دولت به استثنای زمینهای سازمان زمین شهری با رعایت سایر مقررات باید به اطلاع وزارت امور اقتصادی و دارایی برسد.

ماده ۲۸

در مواردی که نقل و انتقالات اموال موضوع این آییننامه براساس تصویب هیأت دولت انجامپذیر باشد، پیشنویس تصویبنامه مربوط، متضمن موافقت وزیر یا بالاترین مقام اجرایی در اختیار دارنده مال باید براساس مفاد ماده (۱۲۷) قانون قبل از طرح در هیأت دولت جهت اظهار نظر به وزارت امور اقتصادی و دارایی ارسال شود.

ماده ۲۹

در مورد انتقال حق استفاده از اموال غیر منقول در داخل سازمانها، وزارتخانهها و مؤسسات دولتی که قانوناً نیازی به تصویب دولت ندارند انتقال مزبور باید به اطلاع وزارت امور اقتصادی و دارایی - اداره کل اموال دولتی - برسد.

فصل چهارم - مقررات متفرقه

ماده ۳۰

وزارتخانهها و مؤسسات دولتی باید دستورالعمل مربوط به کیفیت حفظ و نگهداری صحیح آن دسته از اموال دولتی در اختیار خود را که مستلزم رعایت ضوابط و شرایط خاصی می باشد با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی و براساس اصول و موازین مربوط تنظیم و ضمن فراهم آوردن موجبات رعایت کامل آن یک نسخه از دستورالعمل مذکور را ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این آییننامه یا سه ماه پس از در اختیار قرارگرفتن مال، به وزارت امور اقتصادی و دارایی ارسال نمایند.

ماده ۳۱

وزارتخانهها و مؤسسات دولتی باید با توجه به تشکیلات، کمیت، کیفیت و حمل و استقرار اموال دولتی در اختیار خود ترتیبات لازم را به منظور حفظ و حراست کامل اینگونه اموال اتخاذ نمایند و وظایف و مسئولیتهای هر یک از واحدها و عوامل اجرایی را در این خصوص به طور دقیق تعیین و ابلاغ کنند.

ماده ۳۲

حفظ، حراست و نگهداری حساب اموالی که به موجب قوانین و مقررات توسط وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی خریداری شده و مقرر می‌شود هزینه آنها به حساب پیمانکار منظور شود، تا زمان در اختیار داشتن اموال مذکور به عهده دستگاه اجرایی ذی‌ربط می‌باشد.

ماده ۳۳

مشخصات کلیه اموال دولتی تحت ابوابی‌جمعی امین اموال (اموال رسیده) می‌باید در دفاتری که نمونه آنها از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین می‌شود، ثبت و حساب آنها نگهداری شود.

ماده ۳۴

کلیه دفاتر حساب اموال و دفاتر ثبت پروانه‌های خروجی باید قبل از ثبت مشخصات اموال در آنها به طور مسلسل شماره‌گذاری و پلمپ شود و در اولین صفحه هر دفتر تعداد صفحات آن و نام واحد مربوط قید و مراتب با درج نام و نام خانوادگی و تاریخ به امضای ذی‌حساب یا فرد مجاز از طرف او و امین اموال مربوط رسیده، به وسیله ذی‌حسابی ممهور شود.

تبصره - در اجرای مفاد این ماده، استفاده از امکانات رایانه‌ای و ریزفیلم (میکروفیلم) به شرط رعایت تمهیدات مذکور در آن و امکان تهیه و تنظیم معتبر قانونی قابل دسترسی و با امضاهای مجاز بلامانع است. دستورالعمل مربوط توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و ابلاغ خواهد شد.

ماده ۳۵

حذف اموال موضوع این آیین‌نامه از دفاتر مربوط، با اطلاع قبلی وزارت امور اقتصادی و دارایی انجام خواهد شد. تبصره - وزارت امور اقتصادی و دارایی جهت دستیابی و بهره‌وری بهتر از اطلاعات مربوط به اموال موضوع این آیین‌نامه می‌تواند از نرم‌افزار کامپیوتر استفاده نماید.

ماده ۳۶

نگهداری حساب، حفظ و حراست کالای وارد شده به انبارهای گمرکی، تابع مقررات خاص خود می‌باشد.

ماده ۳۷

حفظ، حراست و نگهداری حساب اموالی که برای مصارف خاص از طرف اشخاص به دولت یا به دستگاه‌های دولتی اهدا شده یا می‌شود، ضمن رعایت نظر اهداءکنندگان مال مشمول مقررات این آیین‌نامه خواهد بود.

ماده ۳۸

کلیه دستگاه‌های مشمول این آیین‌نامه مکلفند در صورت مفقود شدن یا از بین رفتن مال در اثر سرقت، آتش‌سوزی یا هر علت دیگری همچنین در موارد تسامح در حفظ و نگهداری اموال دولتی و استفاده غیرمجاز از اموال مذکور نسبت به اعلام موضوع حسب مورد به مراجع صلاحیتدار اداری، انتظامی، قضایی و دیوان محاسبات کشور و پیگیری امر تا حصول نتیجه نهایی اقدام لازم را به عمل آورند. در صورتی که وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی، اموالی را به طور امانی از شرکت‌های دولتی در اختیار داشته باشند مکلفند در مورد اموال مذکور نیز مفاد این ماده را رعایت نمایند.

ماده ۳۹

اموال سرقت شده، مفقود یا از بین رفته وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی در موارد زیر از دفاتر مربوط حذف خواهند شد:

۱- در صورت دستگیری سارق و بدست نیامدن مال، پس از طی مراحل نهایی رسیدگی به موضوع در مراجع صلاحیتدار.

۲- در صورت پیدا نشدن مال مفقود شده، سارق یا مال سرقت شده و اعلام بی‌گناهی و عدم سوءنیت مسئولین امر توسط مراجع ذیصلاح.

تبصره ۱ - هر گاه مال سرقت شده یا مفقود، بعد از حذف از دفاتر پیدا و مسترد شود باید مانند اموال رسیده مجدداً در دفاتر مربوط ثبت شود.

تبصره ۲ - در مواردی که اموال دولتی بر اثر حوادث ناگهانی از قبیل سیل، زلزله، جنگ و حوادث مشابه از بین برود با موافقت وزیر وزارتخانه مربوط یا رئیس مؤسسه یا سازمان مربوط و یا مقام مجاز از طرف آنها اموال مذکور از دفاتر اموال حذف خواهد شد.

تبصره ۳- دستگاههای دولتی در اختیار دارنده خودروهای متعلق به دولت مکلفند نسبت به انجام بیمه بدنه خودروهای یاد شده با پیش‌بینی اعتبارات مربوط، اقدام مقتضی به عمل آورند.

ماده ۴۰

وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی مکلفند هر گونه تغییرات کلی در اموال غیرمنقول اعم از تخریب یا تجدید بنا، تغییرات ناشی از سیل، زلزله و سایر حوادث را در مرکز به وزارت امور اقتصادی و دارایی و در استانها به ادارات کل امور اقتصادی و دارایی اعلام نمایند.

ماده ۴۱

اموال منقولی که با توجه به وظایف قانونی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و دستگاههای اجرایی محلی به منظور کمک یا اعانه یا جهت اهدا از محل اعتبارات مربوط خریداری می‌شوند از لحاظ واگذاری به دریافت کنندگان کمک یا هدایا مشمول مقررات این آیین‌نامه نبوده و تابع ضوابط و مقررات مربوط به خود خواهند بود.

ماده ۴۲

کلیه کالاهای وارد شده به انبار وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و دستگاههای اجرایی محلی تا زمانی که در انبار دستگاه ذی‌ربط نگهداری می‌شود، مشخصات آنها صرفاً در دفاتر انبار ثبت خواهد شد و نیازی به الصاق برچسب و نگهداری حساب اموالی نخواهد بود.

ماده ۴۳

امور اتومبیلهای دولتی جز در مواردی که در لایحه قانونی نحوه استفاده از اتومبیلهای دولتی و فروش اتومبیلهای زاید - مصوب ۱۳۵۸/۴/۲۷ - و آیین‌نامه‌های اجرایی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط برای آنها تعیین تکلیف شده است از لحاظ ضوابط حاکم بر اموال دولتی تابع مقررات این آیین‌نامه خواهد بود.

به شرح متن اصلاح شده است براساس مصوبات اصلاحي شماره ۱۴۷۴۲/ ت ۳۷۲ هـ مورخ ۷۳/۱۰/۱۲ و براساس مصوبه الحاقی شماره ۸۴۳۶/ ت ۲۳۲۰۹ هـ مورخ ۸۱/۵/۶ و مصوبه الحاقی شماره ۲۶۵۴۵/ ت ۲۶۰۴۶ هـ مورخ ۸۱/۶/۴

فصل پنجم قانون محاسبات عمومی کشور اموال دولتي

ماده ۱۰۶

مسئولیت حفظ و حراست و نگهداري حساب اموال منقول دولتي و غير منقول در اختيار وزارتخانه ها و موسسات دولتي يا وزارتخانه يا موسسه دولتي استفاده کننده و نظارت و تمرکز حساب اموال مزبور با وزارت امور اقتصادي و دارايي مي باشد.

در اجراي اين ماده وزارت امور اقتصادي و دارايي مجاز است در مواردی که لازم تشخیص دهد به حساب و موجودي اموال وزارتخانه ها و موسسات دولتي به طرق مقتضي رسيدگي نمايد و دستگاههاي مزبور مکلف به همکاري و ايجاد تسهيلات لازم در اين زمينه خواهند بود و در هر حال رسيدگي و نظارت وزارت امور اقتصادي و دارايي رفع مسئوليت دستگاههاي دولتي مربوط نخواهد بود.

تبصره - اسلحه و مهمات و ساير تجهيزات نيروهاي مسلح جمهوري اسلامي ايران اعم از نظامي و انتظامي از لحاظ رسيدگي و نظارت وزارت امور اقتصادي و دارايي از شمول حکم اين ماده مستثني است و تابع مقررات مربوطه به خود مي باشد. فهرست ساير تجهيزات موضوع اين تبصره به پيشنهاد وزارتین دفاع و سپاه و تصويب شوراي عالي دفاع تعيين خواهد شد.

ماده ۱۰۷

انتقال بلاعوض اموال منقول دولت از يك وزارت خانه يا موسسه دولتي به وزارتخانه يا موسسه دولتي ديگر در صورتي امکان پذير خواهد بود که علاوه بر موافقت وزارتخانه يا موسسه اي که مال را در اختيار دارد موافقت وزارت امور اقتصادي و دارايي قبل از تحصيل شده باشد.

ماده ۱۰۸

انتقال بلاعوض اموال منقول وزارتخانه ها و موسسات دولتي به شرکتهای دولتي که صد درصد سهام آنها متعلق به دولت باشد بنا به تقاضاي شرکت دولتي ذيربط و موافقت وزير يا بالاترين مقام اجرايي وزارتخانه يا موسسه دولتي انتقال دهنده مال با تاييد قبلي وزارت امور اقتصادي و دارايي مجاز مي باشد، در صورتي که ارزش اموال منقولی که در اجراي این ماده در هر سال به شرکت دولتي منتقل مي شود بر اساس ارزيابي کارشناس منتخب شرکت جمعا بيش از يك ميليون ريال باشد در پايان هر سال بايد سرمايه شرکت معادل مبلغ ارزيابي شده افزايش يابد و در هر حال شرکت انتقال گیرنده مکلف است ارزش مال منتقل شده را به حسابهای مربوط منظور نماید.

ماده ۱۰۹

انتقال بلاعوض اموال منقول شرکتهای دولتي که صد درصد سهام آنها متعلق به دولت مي باشد به وزارتخانه ها و موسسات دولتي بنا به تقاضاي وزير يا رييس موسسه دولتي مربوط و موافقت مجمع عمومي شرکت و اطلاع قبلي وزارت امور اقتصادي و دارايي مشروط بر آنکه ارزش دفترتي (قيمت تمام شده منهای تجمع ذخيره استهلاک) اموالي که در اجراي این ماده انتقال داده مي شود جمعا از ۵۰٪ سرمايه پرداخت شده شرکت تجاوز نکند، مجاز مي باشد.

شرکت انتقال دهنده مال مکلف است در صورتي که ارزش دفترتي اموال منقول شرکت که در اجراي این ماده به وزارتخانه ها و موسسات دولتي منتقل مي شود تا يك ميليون ريال باشد معادل مبلغ مزبور به حساب هزينه همان سال منظور و در صورت تجاوز اين مبلغ از يك ميليون ريال معادل ارزش دفترتي اموال منتقل شده سرمايه شرکت را کاهش دهد.

ماده ۱۱۰

وزارتخانه ها و موسسات دولتي و شرکتهای دولتي مي توانند اموال منقول خود را به طور امني در اختيار ساير وزارتخانه ها و موسسات دولتي و شرکتهای دولتي و موسسات و نهادهای عمومي غير دولتي قرار دهند. در اين صورت وزارتخانه ها و موسسات دولتي و شرکتهای دولتي و موسسات و نهادهای عمومي غير دولتي تحويل گیرنده بدون اين که حق تصرفات مالکانه نسبت به اموال امني مذکور داشته باشند مسئول حفظ و حراست و نگهداري حساب اين اموال خواهند بود و بايد فهرست اموال مزبور را به وزارت امور اقتصادي و دارايي ارسال و عين اموال را پس از رفع نياز به وزارتخانه يا موسسه دولتي و يا شرکت دولتي ذيربط اعاده و مراتب را به وزارت امور اقتصادي و دارايي اطلاع دهند.

ماده ۱۱۱

منظور از اموال منقول مذکور در فصل پنجم اين قانون اموال منقول و غير مصرفي است و ترتيب نگهداري حساب نقل و انتقال اموال منقول مصرفي و در حکم مصرفي در آيين نامه موضوع ماده ۱۲۲ اين قانون تعيين خواهد گردید.

ماده ۱۱۲

فروش اموال منقول وزارتخانه ها و موسسات دولتي که اسقاط شده و يا مازاد بر نياز تشخيص داده مي شود و مورد نياز ساير وزارتخانه ها و موسسات دولتي نباشد، با اطلاع قبلي وزارت امور اقتصادي و دارايي و اجازه

بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذیربط با رعایت مقررات مربوط به معاملات دولتی مجاز می باشد. وجوه حاصل از فروش این قبیل اموال باید به حساب درآمد عمومی واریز شود.

تبصره - اموال منقولی که فروش آنها به موجب قانون ممنوع می باشد، از شمول این ماده مستثنی می باشد.

ماده ۱۱۳

کلیه اموال و داراییهای منقول و غیر منقولی که از محل اعتبارات طرحهای عمرانی (سرمایه گذاری ثابت) برای اجرای طرحهای مزبور خریداری و یا بر اثر اجرای این طرحها ایجاد و یا تملک می شود اعم از این که دستگاه اجرایی طرح، وزارتخانه یا موسسه دولتی یا شرکت دولتی به دولت است متعلق به دولت است و حفظ و حراست آنها با دستگاههای اجرایی ذیربط می باشد و در صورتی که از اموال مذکور برای ادامه عملیات طرح رفع نیاز شود واگذاری عین و یا حق استفاده از آنها به سایر دستگاههای دولتی و همچنین فروش آنها تابع مقررات فصل پنجم این قانون خواهد بود و وجوه حاصل از فروش باید به حساب درآمد عمومی کشور واریز گردد.

تبصره ۱ - اموال منقول و غیر منقول موضوع این ماده پس از خاتمه اجرای طرحهای مربوط در مورد طرحهایی که توسط وزارتخانه ها و موسسات دولتی اجرا می شود کماکان متعلق به دولت خواهد بود و در مورد طرحهایی که مجری آنها شرکت های دولتی یا نهادها و موسسات عمومی غیر دولتی هستند به حساب اموال و دارایی های دستگاه مسئول بهره برداری طرح منظور خواهد شد.

تبصره ۲ - درآمدهای ناشی از بهره برداری از این نوع اموال و داراییها در مورد طرحهای عمرانی که توسط وزارتخانه ها و موسسات دولتی اجرا می شود قبل و بعد از خاتمه اجرای طرح به حساب درآمد عمومی کشور و در مورد طرحهای مورد اجرای شرکتهای دولتی و موسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی در صورتی که هزینه بهره برداری از محل منابع شرکت و یا منابع داخلی موسسه و نهاد عمومی غیر دولتی مربوط تامین شود به حساب درآمد دستگاه مسئول بهره برداری طرح و در غیر این صورت به حساب درآمد عمومی کشور منظور خواهد گردید.

ماده ۱۱۴

کلیه اموال غیر منقول وزارتخانه ها و موسسات دولتی متعلق به دولت است و حفظ و حراست آنها با وزارتخانه یا موسسه دولتی است که مال را در اختیار دارد. وزارتخانه ها و موسسات دولتی می توانند با تصویب هیات وزیران حق استفاده از اموال مزبور را که در اختیار دارند به یکدیگر واگذار کنند.

ماده ۱۱۵

فروش اموال غیر منقول وزارتخانه ها و موسسات دولتی که مازاد بر نیاز تشخیص داده می شود به استثنای اموال غیر منقول مشروحه زیر:

۱ - اموال غیر منقولی که از نفایس ملی باشد.

۲ - تاسیسات و استحکامات نظامی و کارخانجات اسلحه و مهمات سازی .

۳ - آثار و بناهای تاریخی .

۴ - اموال غیر منقول که در رابطه با مصالح و منافع ملی در تصرف دولت باشد که فروش آنها ممنوع می باشد بنا به پیشنهاد وزیر مربوط با تصویب هیات وزیران و با رعایت سایر مقررات مربوط مجاز می باشد وجوه حاصل از فروش این قبیل اموال باید به حساب درآمد عمومی کشور واریز شود.

تبصره ۱ - در مورد موسسات دولتي كه زير نظر هيچ يك از وزارتخانه ها نيستند و به طور مستقل اداره مي شوند پيشنهاد فروش اموال غير منقول مربوط در اجراي اين ماده از طرف بالاترين مقام اجرايي موسسات مذكور به عمل خواهد آمد.

تبصره ۲ - فروش اموال غير منقول شرکتهای دولتي بجز اموال غير منقول مستثني شده در اين ماده با تصويب مجمع عمومي آنها مجاز مي باشد.

ماده ۱۱۶

وزارت امور اقتصادي و دارايي مكلف است اموال غير منقولي را كه در قبال مطالبات دولت و يا در اجراي قوانين و مقررات خاص و يا احكام دادگاهها به تملك دولت درآمده و يا درآيد چنانچه از مستثنیات موضوع ماده ۱۱۵ اين قانون نباشد با رعايت مقررات مربوط به فروش رسانيده و حاصل فروش را به درآمد كشور واريز نمايد.

تبصره - مادام كه اموال موضوع اين ماده به فروش نرسيده نگهداري و اداره و بهره برداري از آن به عهده وزارت امور اقتصادي و دارايي مي باشد.

ماده ۱۱۷

اموال غير منقول وزارتخانه ها و موسسات دولتي به پيشنهاد وزير يا رئيس موسسه مربوط و با تصويب هيأت وزيران قابل انتقال به شرکتهایي كه صد درصد سهام آنها متعلق به دولت است مي باشد. اموال مزبور توسط كارشناس يا كارشناسان منتخب مجمع عمومي شركت به قيمت روز ارزيابي و پس از تاييد مجمع عمومي سرمايه شركت معادل قيمت مذكور افزايش مي يابد.

ماده ۱۱۸

اموال غير منقول متعلق به شرکتهای دولتي كه صد درصد سرمايه و سهام آنها متعلق به دولت است با تصويب هيأت وزيران قابل انتقال به وزارتخانه ها و موسسات دولتي مي باشد، مشروط بر اين كه قيمت دفترتي آن گونه اموال انتقالی ، مجموعاً از پنجاه درصد سرمايه پرداخت شده شركت تجاوز نمايد. معادل قيمت دفترتي اموال مزبور از سرمايه شركت كسر مي شود.

ماده ۱۱۹

اموال غير منقول متعلق به شرکتهایي كه صد درصد سهام آنها متعلق به دولت است با تصويب مجامع عمومي آنها قابل انتقال به يکديگر مي باشد. بهاي آن گونه اموال با توافق مجامع عمومي مربوط تعيين و معادل آن از سرمايه شركت انتقال دهنده كسر و به سرمايه شركت انتقال گيرنده افزوده مي گردد.

ماده ۱۲۰

وزارتخانه ها و موسسات دولتي مي توانند پس از تصويب هيأت وزيران حق استفاده از اموال غير منقول دولتي مازاد بر احتياج خود را به طور موقت به موسسات و نهادهای عمومي غير دولتي واگذار نمايد. در اين صورت موسسات و نهادهای عمومي غير دولتي انتقال گيرنده بدون اين كه حق تصرف مالكانه داشته باشند مسئول حفظ و حراست اموال مذكور بوده و بايد پس از رفع نياز عين مال را به وزارتخانه يا موسسه دولتي ذيربط اعاده و مراتب را به وزارت امور اقتصادي و دارايي اطلاع دهند.

ماده ۱۲۱

نقل و انتقال اموال منقول و غیر منقول شوراي نگهبان و مجلس شوراي اسلامي تابع مقررات اين فصل نبوده و تابع آيين نامه خاص خود خواهد بود.

ماده ۱۲۲

آيين نامه مربوط به نحوه اجراي فصل پنجم اين قانون و چگونگي رسيدگي و نظارت و تمرکز حساب اموال منقول و غير منقول دولت از طرف وزارت امور اقتصادي و دارايي تهيه و به تصويب هيات وزيران خواهد رسيد. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده (شامل اصلاح يك تبصره) در جلسه روز يكشنبه بيست و نهم فروردين ماه يك هزار و سيصد و هفتاد و دو مجلس شوراي اسلامي تصويب و در تاريخ ۱۳۷۲/۲/۵ به تاييد شوراي نگهبان رسيده است.

رئيس مجلس شوراي اسلامي - علي اكبر ناطق نوري

جرائم علیه اموال دولتي

مقدمه :

جرائم علیه اموال و مالکیت ممکن است تحت دو عنوان جداگانه مورد بحث و بررسی قرار گیرد گاهی جرم به عنوان تجاوز به معنی اخص قضایی به حق مالکیت، و زمانی جرم به عنوان خطر مادی علیه تمامیت جسمی شیء و یا مال انجام می پذیرد. به عبارت دیگر در واقع عملی که موجب خروج مال از دست مالک یا نابودی شیء دیگری می شود در زمره جرائم علیه اموال و مالکیت قرار می گیرند هرچند قصد مرتکب جرم عدم استفاده از شیء یا منافع موردنظر باشد.

معهداً ضروری می نماید بین این دو نوع جرم، صدمه حقوقی، و صدمه مادی به اموال و مالکیت را از یکدیگر تفکیک نموده چرا که جرم بموجب ماده ۲ قانون مجازات اسلامی چنین تعریف شده است

جرم عبارتست از هر فعل یا ترك فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می شود.

تعریف مال : اموال جمع مال و هر چیزی که دارای ارزش اقتصادی باشد مال گفته می شود. بدون شك در عصر حاضر احترام به حقوق خصوصی و عمومی افراد و جامعه بعنوان یکی از ارزشهای پذیرفته شده در جامعه قلمداد می گردد که حمایت از آن طبق قانون اساسی و مبانی فقهی و قوانین جزائی لازم و واجب است.

بر این مبنا در نظام حقوقی، لطمه زدن به اموال، اسناد دولتی نه تنها موجب مسئولیت مدنی می شود بلکه موجب مسئولیت کیفری نیز خواهد شد.

از این رو لطمه زدن به اموال یا اسناد دولتی موجب نقض مالکیت عمومی در جامعه می گردد. پس ضرورت دارد جهت حفظ و حمایت از ارزش معتبر اجتماعی (حق مالکیت) ملاک عدم جواز تعدی و تجاوز به این حق شناخته شود.

خیانت در امانت

جرم خیانت در امانت همانند سایر جرائم علیه اموال از قدیم الایام در جوامع انسانی جاری بوده و همواره کسانی اقدام به تضرر سایر افراد ساده اندیش کرده و موجبات هتک اخلاص اعتماد و اطمینان مردم را فراهم آوردند.

دین مبین اسلامی نیز جرم مذکور را مدنظر قرار داده و آن را در زمره گناهان کبیره محسوب می دارد چنانچه در قرآن مجید آیات متعددی به این امر اختصاص یافته است که ذیلاً به نمونه ای از آن اشاره می شود.

آیه ۵۸ سوره نساء می فرماید : **إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ الِیْ أَهْلِهَا**. یعنی خداوند به شما امر می کند که امانتها را به صاحبانشان بازگردانید. موضوع خیانت در امانت به کرات در احادیث و روایات مورد نهی قرار گرفته است چنانچه پیامبر اسلام (ص) می فرماید چهار خصلت است که هر کس آن را داشته باشد منافق محض است. ۱- خیانت در امانت ۲- دروغ گویی ۳- پیمان شکنی ۴- شنامگویی در منازعه

فصل اول

خیانت در امانت توسط کارکنان و کارمندان دولت

به طور کلی جرم خیانت در امانت هم به ترتیب ذیل تقسیم بندی می گردد.

بخش اول :

اختلاس

اختلاس (در مفهوم عام و کلی) نوعی خیانت در امانت مأمورین دولت نسبت به اموال دولتی میباشد اما اختلاس به معنی اخص کلمه عبارتند از : تعديات مأمورین دولتی نسبت به اموال دولت است که بر حسب وظیفه به او سپرده شده باشد.

تعریف اختلاس :

عبارتست از برداشت و یا تصاحب اموال دولت توسط کارمند یا مأمور دولتی به نفع خود یا دیگری که بر حسب وظیفه به او سپرده شده باشد.

این جرم دارای سه عنصر است.

۱- عنصر قانونی :

رکن قانونی جرم اختلاس در ماده ۵ قانون مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۸ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام مقرر می‌دارد، هر يك از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمانها یا شوراها و یا شهرداریها و موسسات و شرکتهای دولتی یا وابسته به دولت و نهادهای انقلابی و دیوان محاسبات وجوه یا مطالبات یا حواله ها، سهام و اسناد و اوراق بهادار و سایر اموال متعلق به هر يك از سازمانها و موسسات فوق‌الذکر و یا اشخاص را که بر حسب وظیفه به آنها سپرده شده به نفع خود یا دیگری برداشت و تصاحب نماید مختلس محسوب می‌گردد.

۲- عنصر مادی :

عبارتست از انجام فعل مجرمانه توسط فرد مرتکب، یعنی شخص با علم و عمد کار خلاف قانون و مقررات را بصورت فعل مادی مثبت انجام دهد تا جرم تحقق پیدا کند.

۳- عنصر معنوی :

قصد و سوء نیت مرتکب نسبت به موضوع جرم که در ذهن پرورده و بعد آن را بصورت فعل مادی انجام میدهد و خود بر دو نوع است.

۱- سوء نیت عام : قصد برداشت اموال دولتی بطور کلی

۲- سوء نیت خاص : برداشت و تحصیل منفعت برای مرتکب و ضرر به دولت

بدین ترتیب اگر مأمورین دولتی که اموال بر حسب وظیفه به آنان سپرده شده هرگاه اموال مذکور را به نفع خود یا دیگری برداشت یا تصاحب نمایند مختلس محسوب و قابل مجازات است و در صورت عدم احراز سوء نیت و وقوع تخلف و یا اتلاف غیر عمدی با توجه به مسئولیت مدنی ضامن میباشند.

خصوصیات مهم و بارز اختلاس

۱- مرتکب جرم اختلاس می‌بایستی از کارمندان و کارکنان دولت باشند یعنی اگر غیر از کارمند دولت باشد جرم اختلاس تحقق پیدا نمی‌کند.

۲- موضوع جرم اختلاس باید شامل وجوه و مطالبات و سهام و اوراق بهادار متعلق به هر يك از سازمانها باشد یعنی اگر وجوه غیردولتی باشد اختلاس تحقق پیدا نمی‌کند.

۳- سپرده شدن اموال یا اشیاء به کارمند دولت

به این صورت که اموال و اشیاء به کارمند دولت سپرده شده بنابراین اگر کارمندی اموال یا وجوه سپرده شده را از دست کارمند دیگر ربوده و یا تصرف نماید عمل وی اختلاس نبوده بلکه ممکن است از مصادیق سرقت باشد یا عنوان کیفری دیگری داشته باشد همچنین اگر عمل ارتكابی ناشی از وظیفه رسمی دولتی نباشد مثل اینکه

وجوه یا اموال بطور موقت ازطرف کارمند موظف به دیگری سپرده شده باشد و او آنها را به نفع خود برداشت و تصاحب نماید اختلاس تحقق پیدا نمی کند بلکه تحت عنوان خیانت درامانت قابل تعقیب خواهد بود. مثال دیگر : اگر اموال دولت را شخصی غیر از کارمند دولت برداشت و تصاحب نماید جرم اختلاس تحقق پیدا نمی کند و ممکن است تحت عنوان سرقت یا کلاهبرداری و یا عناوین دیگر قابل تعقیب باشد.

بخش دوم

تصرف غیرقانونی

بکار بردن اموال عمومی و دولتی درغیر موارد مجاز را تصرف غیرقانونی گویند و این جرم نیز دارای سه عنصر است.

۱- عنصر قانونی

طبق ماده ۵۹۸ قانون مجازات اسلامی که مقرر می دارد :

اگر کارمند اموال دولتی را اعم از منقول و غیرمنقول که بر حسب وظیفه به آنها سپرده شده است مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد بدون آنکه قصد تملک آنها را به نفع خود یا دیگری داشته باشد متصرف غیرقانونی محسوب و مجازات آن علاوه بر جبران خسارات وارده به پرداخت اجرت المثل و ۷۴ ضربه شلاق محکوم گردیده و اگر منتفع شده باشد علاوه بر مجازات فوق به جزای نقدی معادل مبلغ انتفاعی محکوم خواهد شد.

۲- عنصر مادی :

عبارتست از انجام فعل مجرمانه توسط کارمند دولت یا انجام فعل مادی مثبت که در این صورت شرایط ذیل باید جهت تحقق جرم تصرف غیرقانونی وجود داشته باشد.

۱- سمت مرتکب : حتماً باید از کارکنان دولت باشد.

۲- موضوع جرم : شامل وجوه نقدی و مطالبات و سایر اموال متعلق به دولت باشد.

بعنوان مثال : اگر يك وسیله نقلیه دولتی در اختیار کارمندی قرار گیرد و کارمند مذکور در غیر موارد مجاز مورد استفاده قرار دهد جرم تصرف غیرقانونی مصداق پیدا می کند.

۳- سپرده شدن اموال دولتی به کارمند : زمانی جرم تصرف غیرقانونی مصداق پیدا می کند که اموال دولتی برحسب وظیفه به کارمند سپرده شده باشد و کارمند آنرا استفاده غیرمجاز قرار دهد در اینصورت بعنوان متصرف غیرقانونی قابل تعقیب خواهد بود.

با عنایت به مطالب گفته شده جرم اختلاس و جرم تصرف غیرقانونی در واقع دو روی يك سکه بوده و تقریباً در همه عناصر با همدیگر مشابهت دارد و هر دو در کارمند دولت مصداق پیدا می کند. وجوه افتراق آن دو عبارتند از : ۱- در اختلاس کارمند دولت مال را برداشته و تصاحب می کند ولی درتصرف غیرقانونی بدون اینکه قصد تملک و برداشت داشته باشد استفاده غیر مجاز قرار میدهد.

۳- عنصر معنوی

جرم تصرف غیرقانونی از جرائم عمدی است یعنی رفتار عمدی و مجرمانه در قالب خیانت در امانت تجلی می نماید و برای ارتکاب جرم تصرف غیرقانونی سوء نیت و قصد مرتکب الزامی است. و ممکن است این تخلف به صورت غیرعمدی نیز باشد که در این صورت مرتکب از حیث مسئولیت مدنی ضامن است.

بخش سوم

تدلیس در معاملات دولتی

تدلیس عبارتست از انجام عملی است که باعث ضرر طرف دیگر شود که بر اثر کتمان حقایق طرف دیگر متضرر می شود و تدلیس در معاملات دولتی از مصادیق کلاهبرداری است به این صورت که هرگاه کارمند دولت

درهنگام خرید یا معامله برای دولت، نفعی برای خود منظور نماید کلاهبردار محسوب و مجازات آن ۶ ماه تا ۵ سال حبس بعلاوه به جبران خسارات وارده بر دولت طبق ماده ۵۹۹ قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد.

بخش چهارم :

احتساب اجرت زائد بر واقع به حساب دولت

ماده ۶۰۲ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد:

هریک از مأمورین و مستخدمین دولتی که بر حسب مأموریت خود حق داشته باشد اشخاص را استخدام و اجیر کند و بیش از عده ای که اجیر یا استخدام کرده است به حساب دولت منظور نماید یا خدمه شخصی خود را جزء خدمه دولت محسوب نماید و حقوق آنها را به حساب دولت منظور بدارد به شلاق تا ۷۴ ضربه و تادیبه مبلغی که به ترتیب فوق به حساب دولت منظور داشته است محکوم خواهد گردید.

مثال بارز در این مورد نسبت به کارمندی تسری پیدا می کند که ۱۰ نفر را دراستخدام دولت درآورده و به کار گمارده باشد، ولی حقوق ۱۵ نفر را از حساب دولت دریافت نماید.

بخش پنجم :

سوء استفاده در معاملات دولتی

طبق ماده ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی که مقرر می دارد :

هریک از کارمندان و کارکنان و اشخاص عهده دار وظیفه مدیریت و سرپرستی در وزارتخانه‌ها ... برای خود یا دیگری نفعی منظور بدارد به تادیبه دو برابر وجوه و منافع حاصله از این طریق محکوم می شود و در صورتیکه عمل وی موجب تغییر در مقدار کیفیت مورد معامله یا افزایش قیمت تمام شده آن گردد به حبس از ۶ ماه تا پنج سال و یا مجازات نقدی از ۳ تا ۳۰ میلیون ریال نیز محکوم خواهد شد.

سوء استفاده در معاملات دولتی می تواند در زمره جرائم خیانت درامانت قرار گیرد چرا که مرتکب نسبت به اعتمادی که دولت در قبال انجام وظیفه محوله به او داشته است خیانت کرده و سوء استفاده نموده است.

در این مورد استنباطی که می توان از قانون نمود این است که :

اولاً : کلیه کارکنان و کارمندان دولت را شامل نمی‌شود بلکه فقط اختصاص به کارمندانی دارد که وظیفه مدیریت و سرپرستی در وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی را داشته باشند.

ثانیاً : عمل مرتکب می بایست با مباشرت و یا به تسبیت در معاملات و مزایده ها و مناقصه ها و تشخیصات و امتیازات دستگاه متبوع بدون موافقت قبلی انجام دهد.

ثالثاً : قصد مرتکب از انجام این عمل تحصیل حق الزحمه یا حق کمیسیون یا حق العمل یا پاداش برای خود باشد.

رابعاً : چون این جرم از جرائم عمدی است مرتکب می بایست در ارتکاب عمل مجرمانه سوء نیت داشته باشد یعنی نه تنها عمداً اقدام به ارتکاب عملی نماید که خلاف قوانین و مقررات کشور و خارج از مورد وظیفه اوست بلکه باید علم به این داشته باشد که انجام این قبیل معاملات نهایتاً منجر به ضرر دولت خواهد گردید و از این راه به طور نامشروع تحصیل منافع گراف نماید.

بخش ششم :

خیانت در امانت مامورین دولتی

در اسناد دولتی یعنی عمل عمدی مامورین دولتی در اسناد دولتی برخلاف امانت این جرم نیز دارای سه عنصر میباشد.

۱- رکن قانونی

طبق ماده ۶۰۲ قانون مجازات اسلامی که مقرر می دارد :

هریک از مستخدمین دولتی اعم از قضائی و اداری نوشته ها و اوراق و اسنادی را که بر حسب وظیفه به آنان سپرده شده را معدوم یا مخفی کنند یا به کسی بدهند که به لحاظ قانون از دادن به آن کس ممنوع می باشد علاوه بر جبران خسارات وارده به حبس از سه ماه تا یکسال محکوم خواهد شد.

۲- رکن مادی

انجام فعل مادی مثبت از ناحیه یکی از مامورین دولتی که حسب مورد اسناد را معدوم یا مخفی نماید و یا از دادن به مرجع صالح امتناع ورزد.

۳- رکن معنوی :

چون این جرم از جرائم عمدی است سوء نیت مرتکب جرم باید احراز گردد در معدوم و مخفی کردن اسناد دولتی خصوصیات بارز و مهم این جرم :

اولاً باید از مستخدمین دولت باشد و زمانی این جرم مصداق پیدا می کند که بر حسب وظیفه اوراق و اسناد به وی سپرده شده باشد و یا جهت انجام وظیفه به وی داده شده باشد.
ثانیاً موضوع جرم ناظر به تمام اوراق و نوشتجاتی است که بر حسب وظیفه سپرده شده است.